

АНАЛІЗ СТАНУ СФОРМОВАНOSTI ГОТОВНОСТІ МЕНЕДЖЕРІВ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ (НА ОСНОВІ АНКЕТУВАННЯ)

ANALYSIS OF LEVEL OF FORMATION OF AVIATION MANAGERS' READINESS FOR PROFESSIONAL SELF-REALIZATION (ON THE BASIS OF SURVEY)

Стаття присвячена актуальній проблемі формування готовності менеджерів авіаційної галузі до професійної самореалізації. Проведено анкетування фахівців авіаційних підприємств із метою виявлення основних проблем готовності до професійної самореалізації та шляхів їх вирішення. Усі опитувані респонденти мають вищу освіту. Констатовано, що для роботи в авіаційних підприємствах авіаційна освіта не завжди є обов'язковою умовою, але, як показують результати дослідження та практичні результати, це є необхідним. Визначено, що на початку роботи не всі респонденти готові працювати на займаній посаді та стикаються з певними труднощами, а саме: недостатнім практичним досвідом, практичною реалізацією теоретичних знань, правовим регулюванням і документацією; недостатніми знаннями авіаційної галузі, уміннями володіти іноземними мовами та працювати зі спеціалізованим програмним забезпеченням.

Зазначено, що менеджери авіаційної галузі повинні володіти широким спектром професійних якостей та здібностей, як-от: цілеспрямованість, працездатність, лідерські якості, самоконтроль, управлінські здібності, організаторські здібності, аналітичні здібності, відповідальність, стресостійкість, гнучкість, надійність, самодисципліна, старанність, комунікабельність, уміння працювати автономно, уміння працювати в колективі та команді, уміння працювати в міжнародному середовищі.

Для сприяння формуванню готовності до професійної діяльності підготовки менеджерів необхідно більше приділяти уваги предметам професійного спрямування, практичним заняттям, відповідальному ставленню до проходження практики та вивченню іноземної мови, а для покращення вивчення дисциплін економічного та професійного спрямування – сучасним тенденціям, використанню практичного досвіду, розгляд ситуаційних прикладів, наполегливості викладачів щодо вивчення матеріалу.

У дослідженні респонденти визначали стан сформованості цілісних системних уявлень про майбутню професійну діяльність по закінченню закладу вищої освіти та вміння планувати й організувати свою роботу під час навчання. Запропоновані шляхи вдосконалення практичної підготовки авіаційних фахівців: моделювання на заняттях типових ситуацій практичної діяльності, надання детальної інформації студентам про можливість працевлаштування в авіакомпанії чи структурі аеропорту, розгляд і аналіз проблемних ситуацій на заняттях, взаємозв'язок і співробітництво авіакомпаній чи структур аеропорту з навчальним закладом вищої освіти, демонстрування демоверсій основного програмного забезпечення місця роботи, використання відеоматеріалів для ознайомлення із професійною діяльністю, екскурсії до аеропортів, ознайомлення із практичною діяльністю.

матеріалів для ознайомлення із професійною діяльністю, екскурсії до аеропортів, ознайомлення із практичною діяльністю.

Ключові слова: менеджер авіаційної галузі, професійна самореалізація, формування готовності, професійна готовність, професійна діяльність.

The article is devoted to the actual problem of formation of aviation managers' readiness for professional self-realization. Surveys of aviation industry experts were conducted in order to identify the main problems of readiness for professional self-realization and ways of solving them. All respondents have higher education. It is stated that aviation education is not always a prerequisite for working in aviation enterprises, but research results and practical results indicate this is a prerequisite. It was determined that at the beginning of work not all respondents are ready to work in a position and face certain difficulties, namely: insufficient practical experience, practical implementation of theoretical knowledge, legal regulation and documentation, insufficient knowledge of aviation industry, ability to speak foreign languages and specialization software.

It is stated that managers of aviation industry must have a wide range of professional qualities and abilities: purposefulness, efficiency, leadership qualities, self-control, managerial abilities, organizational abilities, analytical abilities, responsibility, stress resistance, flexibility, communication skills, abilities to work autonomously, abilities to work in a team, abilities to work in an international environment.

In order to facilitate the formation of professional readiness for training future managers, it is necessary to pay more attention to the subjects of professional orientation, practical classes, responsible attitude to the practice and learning a foreign language, and to improve studying disciplines of economic and professional direction – modern trends, use of practice, case studies, persistence of teachers.

The surveyed respondents determined the state of formation of holistic systematic ideas about future professional activity after graduation from higher education institutions and the ability to plan and organize their work during their studies. There have been proposed the ways to improve the practical training of aviation specialists: modeling of typical practical situations, providing students with detailed information about employment opportunities in the airline or airport structure, reviewing and analyzing problem situations in training, interconnection and cooperation of airlines or airport structures with training education, demonstrating demos of basic workplace software, using video to familiarize with professional activities, trips to airports and acquaintance with practical activities.

Key words: aviation industry manager, professional self-realization, readiness formation, professional readiness, professional activity.

УДК 378.14.015.62

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2020-20-1-4>

Дорошенко Т.М.,
старший викладач кафедри
менеджменту, економіки та туризму
Льотної академії
Національного авіаційного університету

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сьогодні залишається невирішеним питання підготовки фахівців до їхньої майбутньої професійної діяльності, що безпосередньо пов'язано з якістю освітнього процесу. Суперечності між вимогами роботодавців і якістю підготовки випускників посилюється постійними змінами в суспільстві, технологічними інноваціями та законодавством. Особливо актуальне формування готовності до професійної самореалізації авіаційних фахівців, оскільки зміни в цій сфері швидкоплинні та пов'язані з безпекою польотів.

Одна із проблем у підготовці менеджерів авіаційної галузі полягає в тому, що напрями їхньої майбутньої роботи є дуже розгалуженими, отже, у процесі навчання увага приділяється багатьом аспектам, а під час виконання своїх обов'язків використовується тільки частина, яка є вузько-спеціалізованою. У процесі навчання неможливо охопити лише декілька напрямів, що пов'язано насамперед із тим, що студенти не знають точно, у якому відділі авіаційного підприємства або організації вони будуть працювати. Отже, менеджери авіаційної галузі отримують знання з різних сфер (авіаційні, економічні, управлінські тощо) для загального розуміння всієї системи, що є, з одного боку, перевагою, але з іншого – недоліком, оскільки дуже розпорошені знання важко узагальнити, зрозуміти цілісну картину та послідовність.

Як відомо, студент краще розуміє матеріал і його запам'ятовує, коли розуміє, де і як може використати на практиці здобуті знання. Однак бувають випадки, коли для розуміння практичного матеріалу необхідно також вивчити «сухі», «незрозумілі» теоретичні матеріали.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні у психолого-педагогічній науці існує великий теоретико-експериментальний матеріал про особливості готовності людини до праці, розглянуто поняття готовності, визначено зміст, структуру, основні параметри готовності й умови, що впливають на її прояви (М. Дьяченко, Л. Кандилович, В. Мясичев). Вагомий внесок у вивчення вищезазначеного у психологічній науці зробили: А. Адлер, Е. Галажинський, Л. Коростильов, Д. Леонтьєв, А. Маслоу, К. Роджерс, К. Юнг; а в педагогічній науці – В. Андреев, Т. Борисова, А. Громцева, К. Дурай-Новакова, Г. Єльнікова, А. Зарицька, В. Ковальчук, В. Сластенін, І. Шендрік [6]. Формування готовності майбутніх менеджерів вивчала М. Чернишова [5], питання готовності майбутніх менеджерів-економістів до професійної самореалізації досліджувала Л. Служинська [4].

Аналіз досліджень із формування готовності менеджерів до професійної діяльності вивчали В. Андреев, Н. Бочкіна, Є. Гришина, Н. Скорбіліна. Проблеми вдосконалення професійної підготовки майбутніх менеджерів досліджуються у працях

Є. Воробйової, Б. Головешко, С. Калашникової, Л. Карамушки, М. Москальова, Т. Пастухової, В. Шаполової. Готовність авіаційних спеціалістів до професійної діяльності вивчають О. Москаленко [2], Л. Герасименко [1], Т. Плачинда [6] та інші.

Також питання самореалізації особистості в освітньому просторі вивчаються сучасними дослідниками, серед яких І. Бекешкіна, Л. Ведерникова, Т. Вівчарик, І. Краснощок, Н. Лосєва, Л. Мова, В. Муляр, М. Недашківська, Г. Нестеренко, В. Радул, Л. Рибалко, М. Ситникова, Л. Сохань, В. Тихонович, А. Фоменко, Н. Шульга й інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Невирішеним залишається питання формування готовності майбутніх менеджерів авіаційної галузі до професійної самореалізації. Сьогодні не існує чітких вимог до менеджерів авіаційної галузі, навіть у міжнародній сфері.

Мета статті – виокремлення основних проблем формування готовності майбутніх менеджерів авіаційної галузі до професійної самореалізації шляхом аналізу відповідей проведеного на базі авіаційних підприємств анкетування.

Виклад основного матеріалу. Для визначення основних напрямів дослідження формування готовності авіаційних менеджерів до професійної самореалізації нами було проведено анкетування на базі авіаційних підприємств «SKY UP» та «УРГА» серед менеджерів авіаційної галузі, а саме: інженерів планування польотів, логістики, льотної придатності й інших. Загальна кількість респондентів становила 47 осіб, з яких 68% жінок і 32% чоловіків. Середній вік респондентів становить 27,7 років, тобто це молоді працівники, які нещодавно закінчили заклади вищої освіти. Вони здобули вищу освіту за досить сучасними вимогами, але, як показує практика, отримані знання потребують осучаснення.

За стажем працівників можна поділити на такі групи: до 1 року (34,04%), від 1 до 3 років (14,89%), від 3 до 5 років (19,15%), від 5 до 10 років (31,91%). Із цих даних ми бачимо, що найбільше працівників – до року роботи та 5–10, серед респондентів зі стажем роботи більше 10 років не було. Варто зазначити, що 100% респондентів мають вищу освіту (рис. 1).

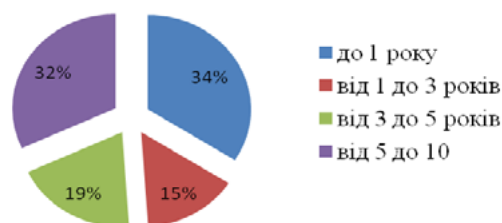

Рис. 1. Поділ респондентів за стажем роботи (%)

83% респондентів здобули вищу освіту в авіаційних закладах, 17% – у неавіаційних. Спеціаль-

ність менеджера отримали 59,6%, інші спеціальності становлять 40,4%, що свідчить про те, що більшість респондентів під час навчання ознайомились з авіаційною галуззю й особливостями роботи менеджера.

Як ми бачимо з результатів анкетування (рис. 2), більшість з опитаних респондентів відповіли, що авіаційна освіта обов'язково потрібна – 63,83%. Інші відповіді, як-от: «бажано мати, це є перевагою під час влаштування на роботу», «бажано мати, для кращого виконання своїх обов'язків», отримали по 17,02%, «не обов'язково, але це допомагає швидше розібратися із професійними обов'язками» – 2,13%. Ніхто з опитаних не вказав варіант відповіді «узагалі не потрібно мати авіаційну освіту, усьому можна навчитися на робочому місці в досить короткий час», що свідчить про важливість професійно спрямованої освіти в позиціях менеджерів авіаційної індустрії.

Професійну готовність працювати на визначеній посаді на початку роботи респонденти оцінили в середньому на 3,77 бали. Серед них 2 бали – 8,51%; 3 – 17,02%; 4 – 57,45%; 5 – 17,02%. Досить низький рівень (до 3 балів) готовності до професійної реалізації в результаті самооціню-

вання виявили 25,53% опитаних респондентів, що свідчить про наявність труднощів на посаді та недостатній рівень знань, умінь і навичок, отриманих у закладах вищої освіти.

Основними труднощами на початку роботи в авіаційній галузі зазначено такі варіанти відповідей: «недостатньо практичного досвіду» (55,32%), «недостатньо професійних знань (базові предмети)» (19,15%), «застарілість сучасних тенденцій» (17,02%). Серед інших варіантів (8,51%), зокрема, були відповіді: «недостатній постійний контроль із боку викладачів», «недостатня наполегливість викладачів». Це свідчить про необхідність модернізації навчального процесу, а саме необхідно спрямовувати навчальний процес на практичний складник під час теоретичного засвоєння матеріалу та використовувати сучасні методи організації проходження практики з перевіркою засвоєння професійних знань. Подальші відповіді деталізують напрями, яким варто приділити більше уваги у процесі навчання фахівців.

Респондентами зазначено, що на початку своєї професійної діяльності їм бракувало знань, умінь та навичок (рис. 3): навичок практичної реалізації теоретичних знань (48,94%), знань авіаційної галузі (42,55%), уміння володіти іноземними мовами (34,04%), навичок нормативного регулювання та роботи з документацією (25,53%), уміння працювати зі спеціалізованим програмним забезпеченням (25,53%), економічних знань (12,76%), уміння оцінювати результати своєї діяльності (6,38%). Респондентам дозволялося вибрати декілька варіантів. Як видно з результатів опитування, майже половина респондентів зазначили, що їм бракувало навичок практичної реалізації теоретичних знань і знань авіаційної галузі, а третина респондентів зазначили недостатній рівень володіння іноземними мовами.

Анкета містила питання щодо професійних якостей, зокрема, пропонувалось оцінити професійні якості та здібності, які найбільш важливі для посади авіаційного менеджера, від 1 до 10 (1 – найменш важлива, 10 – найбільш важлива). Важливими професійними якостями та здібностями зазначено всі з перелічених: цілеспрямованість, працездатність, лідерські якості, самоконтроль, управлінські здібності, організаторські здібності, аналітичні здібності, відповідальність, стресостійкість, гнучкість, надійність, самодисципліна, старанність, комунікабельність, уміння працювати автономно, уміння працювати в колективі та команді, робота в між-

Рис. 2. Необхідність авіаційної освіти (%)

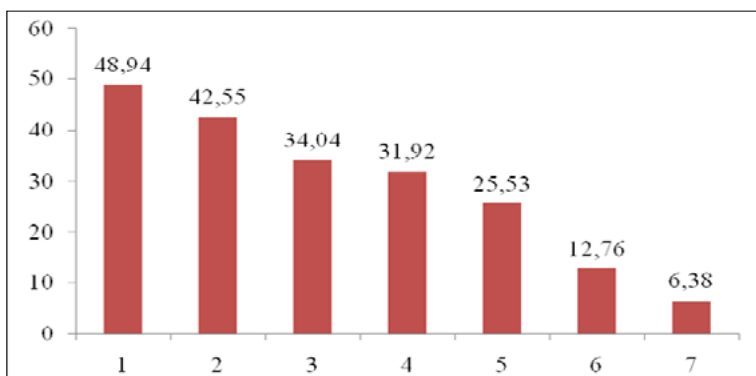

Рис. 3. Знання, уміння та навички, які недостатньо сформовані на початку професійної діяльності менеджерів авіаційної індустрії (%)

Примітка: 1 – навички практичної реалізації теоретичних знань; 2 – знання авіаційної галузі; 3 – уміння володіти іноземними мовами; 4 – навички нормативного регулювання та роботи з документацією; 5 – уміння працювати зі спеціалізованим програмним забезпеченням; 6 – економічні знання; 7 – уміння оцінювати результати своєї діяльності.

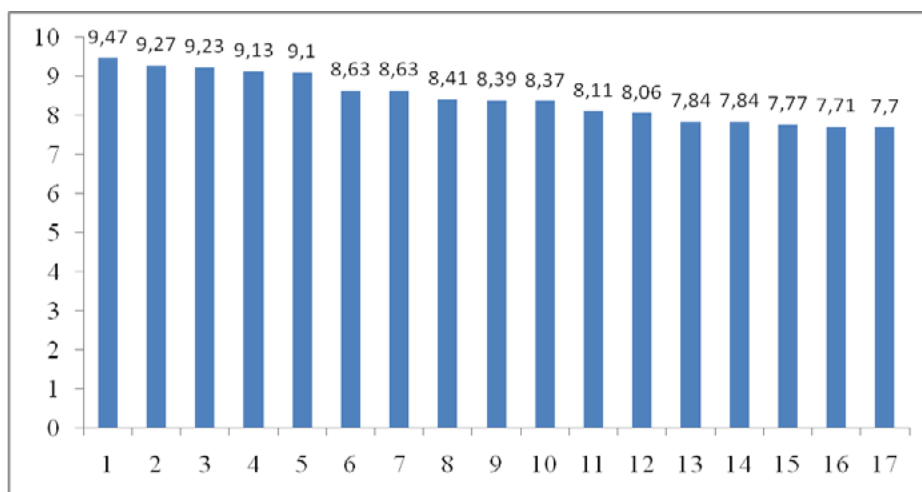

Рис. 4. Професійні якості та здібності менеджера авіаційної індустрії (бали)

Примітка: 1 – працездатність; 2 – самодисципліна; 3 – відповідальність; 4 – аналітичні здібності; 5 – уміння працювати в колективі та команді; 6 – цілеспрямованість; 7 – комунікабельність; 8 – надійність; 9 – старанність; 10 – самоконтроль; 11 – уміння працювати автономно; 12 – організаторські здібності; 13 – управлінські здібності; 14 – стресостійкість; 15 – лідерські якості; 16 – робота в міжнародному середовищі; 17 – гнучкість.

народному середовищі. Найсуттєвішими з них визначено: працездатність – середнє значення становить від 9,47 балів; самодисципліну – 9,27; відповідальність – 9,23; аналітичні здібності – 9,13; здібність працювати в колективі та команді – 9,1; цілеспрямованість і комунікабельність – по 8,63; надійність – 8,41; старанність – 8,39; самоконтроль – 8,37; уміння працювати автономно – 8,11; організаторські здібності – 8,06; управлінські здібності – 7,84. Меншу вагу, але все ж із високими показниками, отримали такі якості та здібності: здібність працювати в міжнародному середовищі – 7,71; гнучкість – 7,7.

100% респондентів зазначили необхідність домінування навчання із практичною спрямованістю, що сприяє формуванню готовності до професійної діяльності. У відповідях на питання «Якщо повернутися у студентські роки, яким предметам Ви б хотіли приділити більше уваги?», респонденти зазначили предмети професійного спрямування, практичні заняття, відповідальне ставлення до проходження практики та вивчення іноземної мови. Це свідчить про необхідність та важливість цих видів занять, наявність потреби в побудові навчального процесу таким чином, щоб студенти мали змогу сформувати готовність до професійної самореалізації достатньою мірою.

Респондентам було запропоновано зазначити шляхи покращення вивчення дисциплін економічного та професійного спрямування. На їхню думку, необхідно більше уваги приділяти сучасним тенденціям, вимогам та змінам, використовувати практичний досвід, надавати ситуаційні приклади, проявляти наполегливість викладачам.

У відповідях на питання «Зазначте, будь ласка, чи були у Вас сформовані цілісні системні

уявлення про майбутню професійну діяльність по закінченню закладу вищої освіти?» 42,55% респондентів відповіли, що в них сформовані цілісні системні уявлення про майбутню професійну діяльність по закінченню закладу вищої освіти, 36,17% – не сформовані, 21,28% – важко відповісти. Це свідчить про необхідність реалізації інтеграції навчальних дисциплін та використання міжпредметних зв'язків у процесі підготовки.

На питання «На вашу думку, чи навчилися Ви планувати та організувати свою роботу під час навчання?» респонденти відповіли так: не навчилися планувати й організувати свою роботу – 51,06%, навчилися – 48,94%.

Респондентам було запропоновано перелік шляхів удосконалення практичної підготовки авіаційних фахівців від 1 до 5 (1 – найменш доцільний, 5 – найбільш доцільний) (Рис. 6): моделювання на заняттях типових ситуацій практичної діяльності (4,71 бали), надання детальної інформації студентам про можливості працевлаштування в авіакомпанії чи структурі аеропорту (4,57 бали), розгляд і аналіз проблемних ситуацій на занят-

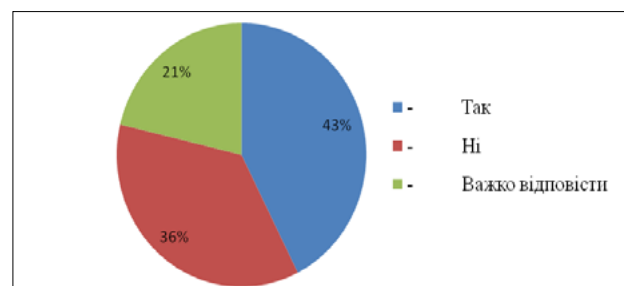

Рис. 5. Формування цілісних системних уявлень про майбутню професійну діяльність по закінченню ЗВО (%)

Рис. 6. Шляхи вдосконалення практичної підготовки авіаційних менеджерів

тях, взаємозв'язок і співробітництво авіакомпаній чи структур аеропорту з навчальним закладом вищої освіти, демонстрування демоверсій основного програмного забезпечення місця роботи (по 4,45 бали), більше відеоматеріалів, які ознайомлюють із професійною діяльністю (4,2 бали), демонстрування демоверсії основного програмного забезпечення місця роботи, екскурсії до аеропортів і ознайомлення із практичною діяльністю (3,95 бали). Ці відповіді свідчать про те, що під час підготовки менеджерів авіаційної галузі необхідно приділяти більше уваги: моделюванню на заняттях типових ситуацій практичної діяльності, наданню вичерпної інформації про можливості працевлаштування в авіаційній галузі, розгляду проблемних ситуацій авіаційної галузі на заняттях, безпосередній співпраці навчального закладу та підприємств авіаційної галузі.

Респондентами запропоновано такі шляхи покращення навчання в льотному закладі освіти для того, щоби випускники краще адаптувалися на робочому місці в авіації та змогли ефективно виконувати професійні обов'язки: проходження стажування під час навчання, мотивація до навчання та вивчення професійних дисциплін, приділення більшої уваги практиці (виробнича, організаційна, технологічна) та постійний контроль засвоєних знань, умінь, навичок.

Висновки. Сьогодні підготовка майбутніх менеджерів авіаційної галузі до професійної самореалізації вимагає осучаснення методів навчання та засобів контролю, якості здобутих знань і сформованих навичок, а також необхідної якісної практичної підготовки фахівців, з урахуванням особливості роботи менеджерів авіаційної галузі. Аналіз відповідей працюючих менеджерів авіаційної галузі показав, що для роботи на авіаційних підприємствах та для кращого виконання своїх посадових обов'язків необхідно мати авіаційну освіту. Молоді фахівці стикаються з деякими труднощами, що пов'язано з недосконалою

підготовкою під час навчання, а саме: з недостатнім практичним досвідом, практичною реалізацією теоретичних знань, правовим регулюванням і документацією, недостатніми знаннями авіаційної галузі, уміннями володіти іноземними мовами та працювати зі спеціалізованим програмним забезпеченням.

Отже, у процесі формування готовності до професійної самореалізації менеджерів авіаційної галузі необхідно приділяти увагу предметам професійного спрямування, практичним заняттям, відповідальному ставленню до проходження практики та вивченню іноземної мови, а для покращення вивчення дисциплін економічного та професійного спрямування – використовувати сучасні тенденції, розгляд практичного досвіду та ситуаційних прикладів, а також застосовувати різні методи контролю отриманих і засвоєних знань, навичок.

Сформувані готовності майбутніх менеджерів авіаційної галузі до професійної самореалізації можна за допомогою запровадження шляхів удосконалення практичної підготовки авіаційних фахівців, як-от: моделювання на заняттях типових ситуацій практичної діяльності, надання детальної інформації студентам про можливості працевлаштування, розгляд і аналіз проблемних ситуацій на заняттях, взаємозв'язок і співробітництво авіаційних підприємств із ЗВО, використання відеоматеріалів із професійної діяльності, демонстрування демоверсії основного програмного забезпечення місця роботи, екскурсії до аеропортів і ознайомлення із практичною діяльністю.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Герасименко Л. Мотивація до самоосвіти майбутніх авіаційних фахівців у процесі професійної підготовки. *Науковий вісник льотної академії. Серія «Педагогічні науки»*. 2017. № 1. С. 48–53.
2. Москаленко О. Компоненти готовності авіаційних фахівців до виконання професійної діяльності. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2015. Вип. 1. С. 116–119.

3. Плачинда Т. Нормативні вимоги професійної підготовки авіаційних спеціалістів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : збірник наукових праць. Запоріжжя, 2013. Вип. 32 (85). С. 373–380.

4. Служинська Л. Акмеологічний підхід у процесі формування готовності в майбутніх менеджерів-економістів до професійної самореалізації. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соці-*

альних технологій Університету «Україна». 2012. № 5. С. 183–187.

5. Чернишова М. Формування готовності майбутніх менеджерів організації до дослідницької діяльності : науково-методичний посібник. Київ : Педагогічна думка, 2012. 472 с.

6. Шендрик И. Самореалізація личности в контексте проектирования. *Педагогіка*. 2004. № 4. С. 36–44.